Ekskursjoner som metode i religions- og livssynsundervisning

Av TOVE NICOLAISEN, Professor ved Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier, RLE-seksjonen. E-post: tove.nicolaisen@hioa.no

En ekskursjon til et hellig hus kan gi økt forståelse og respekt for «de andre», men ekskursjoner kan også av ulike årsaker være mislykket. En ekskursjon kan gi økt innsikt, men den kan også oppleves som et overtramp fordi en kommer for tett på utøvelse av «andres» religion. Ekskursjoner kan også føre til andregjøring, noe jeg skal utdype. Bevissthet om kontekstens betydning er avgjørende for at en ekskursjon skal bli vellykket.

I det følgende forholder jeg meg ikke direkte til Winjes og Opsals innlegg om påskevandring i regi av Den norske kirke, men knytter an til det større temaet ekskursjoner som metode i religions- og livssynsundervisning.

Jeg har gjennom mange år vært på ekskursjoner med lærerstudenter til hellige hus, til kirke, synagoge, moské, hindutempel, buddhisttempel og sikh gurudwara; de siste årene mest til hindutempler og moskeer. I forbindelse med prosjekter har jeg også vært med grunnskoleklasser til hindutempel og til sikh gurudwara. Å ha slike muligheter for samarbeid med ulike religions- og livssynssamfunn, er et privilegium. Erfaringene fra dette arbeidet har ført til at jeg er opptatt av hvordan ekskursjoner kan forbedres når det gjelder forarbeid, selve ekskursjonen og etterarbeid.

Ekskursjoner er en viktig læringsmetode fordi det handler om å bli kjent med religionenes praktiske og materielle sider.

For barn og unge kan det være en kilde til stolthet når medelevene opplever deres hellige rom. For andre kan det oppleves flaut fordi medelever synes mye av det de ser, er rart og uforståelig. En jente med hindubakgrunn fortalte meg etter en ekskursjon med klassen til «hennes» tempel at det var både greit og flaut å være der. Det var flaut fordi hun var redd de andre skulle få vite noe om religionen hennes som de synes var dumt: «Jeg vet at det var noen som syntes det var ekkelt at gudene har så mange armer. Så det syntes de var litt ekkelt da. Også syntes noen det var litt ekkelt at Ganesha har elefanthode». Dette er et eksempel på at en ekskursjon kan føre til andregjøring og mindre forståelse. Det er derfor svært viktig å bruke ekskursjoner på en slik måte at det fremmer forståelse og respekt, ikke eksotisering og fremmedgjøring.

Positivt utbytte av ekskursjoner handler om å forstå betydningen av kontekst, og det handler om å utvikle erfaringstenkning. Erfaringstenkning er å forstå hvorfor aktører handler som de gjør. Filosofen Jacob Meløe har skrevet innsiktsfullt om «aktøren og hans verden». Vi forstår «de andres verden» når vi forstår hvorfor en aktør handler slik hun eller han gjør. Hva betyr det når hinduer legger blomster og frukt foran gudestatuen? Hva betyr det når presten sirkulerer en oljelampe foran sta-

tuene? Hva betyr det at gudene framstilles med mange armer? Hva betyr kalligrafien og den ornamentale kunsten i moskeen? Hva betyr muslimenes bønnestillinger? Hva betyr det når en Jesusfigur er spikret fast til et kors i kirken, og de kristne ber til Jesus?

En student skrev om et tempelbesøk der det ble utført puja for gudene: «Ganeshstatuen var den første som fikk utført ritualer mot seg. Den hadde sitt eget alter og det tolker jeg som en 'høyt profilert' posisjon i rommet. Jeg forsto da at Ganesh trolig er mer hellig enn hva jeg trodde fra tidligere. Jeg synes at det generelt er mer høytidelig å oppleve noe i en mer rituell kontekst enn i klasserommet». Før besøket hadde vi snakket vi om en Ganeshfigur jeg hadde med til undervisningen. Dette er et eksempel på at en ekskursjon ga forståelse for kontekst, nemlig betydningen av at klasserommet og tempelrommet represen-

terer ulike kontekster, og at erfaringen av hinduguden Ganesh avhenger av konteksten.

Jeg er i startfasen av et forskningsprosjekt om hvilke erfaringer lærerstudenter har med ekskursjoner til moskeer og hindutempler¹. Jeg håper at arbeidet med dette prosjektet skal gi meg økt innsikt i hva som skal til for at studenter bedre skal forstå og nyttiggjøre seg det de ser, hører, ja hva de sanser, når de besøker hellige rom og helst også observerer ritualer. Forhåpentligvis vil funn fra dette prosjektet kunne være utgangspunkt for å diskutere bruk av ekskursjoner i grunnskolen. Utfordringene er mange og sammensatte. Det er derfor bra at Prismet får en diskusjon om dette viktige temaet.

1 Planen er i første omgang å skrive en artikkel om ulike perspektiver på det å erfare hellige rom fra så vel egen som andres tradisjoner.